

BURSA'DA ZAMAN

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR HİZMETİDİR

AFFET BİZİ SREBRENİTSA! >> s4-35

Tayyare Kùltür Merkezi

BURSA'DA ZAMAN

Yıl: 6 Sayı: 23
Temmuz 2017
Yerel Süreli Yayın

İMTİYAZ SAHİBİ

Bursa Büyükşehir
Belediyesi Adına
Recep ALTEPE

YAYIN YÖNETMENİ

Saffet YILMAZ
Sorumlu
sftiyilmaz@gmail.com

KATKIDA BULUNANLAR

Aziz ELBAS
Ahmet ERDÖNMEZ
İbrahim BÜYÜKFURAN
Sefer GÖLTEKİN

FOTOĞRAFLAR

Ali ATMACA
Hakan AYDIN
Cumhur AYGÜN
İzzet KERİBAR
Yasin İLCEBAY
Emrah ÖZDEMİR
Nilay Şahinkanat İLCEBAY
Mustafa UZEL
Saffet YILMAZ

KAPAK FOTOĞRAFI

Ali ATMACA

YAPIM ve REDAKSİYON

FG İletişim
(0224) 233 70 43
www.fgiletisim.com

BASKI

SalMat Basım
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
İskitler / Altındağ / Ankara
(0312) 341 10 20 - 21 - 24
info@salmat.com.tr
www.salmat.com.tr

www.bursadazamandergisi.com

Değerli Bursa'da Zaman okurları,

Dünya tarihini, ülkemiz tarihini ve kuşkusuz kendi kişisel tarihimizi etkileyen iki önemli olayın yıldönümü içindeyiz. İlki, onlarca yıl boyunca devletimizin içine sızarak ülkemizi bölmeye çalışan, yabancı güçlere peşkeş çekmeye çalışan ve de tabii ülkemiz kaynaklarını taraftarlarına paymal etmeye çalışan Fetö terör örgütünün bundan yaklaşık bir yıl önce teşebbüs ettiği darbe girişiminin birinci yılındayız. 250'ye yakın şehid ve binlerce vatandaşımızın gazi olmasına neden olan bu girişim, içimizdeki ve dışımızdaki düşmanları görmemizi de sağladı. Geçen bir yıl, yaşananların ışığında daha da kenetlenmemizi, geleceğe daha güvenle bakmamızı sağladı.

Bir diğer yıldönümü yaşadığımız olay da, Bosna savaşı ve Srebrenitsa katliamı. Çok değil, bundan birkaç yüzyıl önce bize ait olan topraklarda yaşanan Müslüman katliamının 22. yılındayız. Birkaç gün içinde katledilen 8372 kardeşimizin acısı o kadar taze ki! Hala hangi toplu mezarda olduğu bile bilinmeyen binlerce Müslüman! O insanların canları da malları da bize emanettir. Dün nasıl yanlarında idiysek, bugün ve bundan sonra da yanlarında olacağız. Katliamın 22. yılında gerçekleştirilen anma törenlerine Bursa olarak güçlü bir katılım gösterdik. Bursa'dan yaklaşık 40 kişilik bir ekip Mars Mira Barış Yürüyüşü'ne katılarak Boşnak dostlarımızın

yanında olduğumuzu dostla düşmana gösterdik. Ben de yürüyüşün sonundaki büyük anma törenine katılarak Bursa'nın ve Türkiye'nin güçlü desteğini dostlarımıza ilettim. Acılarını paylaşıyoruz, Srebrenitsa'yı unutmayacağız, unutturmayacağız. Gelecek yıl çok daha güçlü bir şekilde yanlarında olacağız.

Dergimizin bu sayısının iki ana konusunu, 15 Temmuz Darbe girişimi ve Srebrenitsa Katliamı oluşturuyor. Her iki konunun da iyi anlaşılması ve unutulmaması için çok değerli gazeteci, tarihçi ve akademisyen dostlarımızın görüşlerine yer verdik, beğeniyle okuyacağını umuyoruz.

Dergimizin bu sayısında; başta İznik olmak üzere pek çok değerli dosya çalıştı arkadaşlarımız.

Gelecek sayıda buluşmak dileği ile iyi okumalar dilerim.

Recep ALTEPE

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

BURSA'DA ZAMAN : SAYI 23

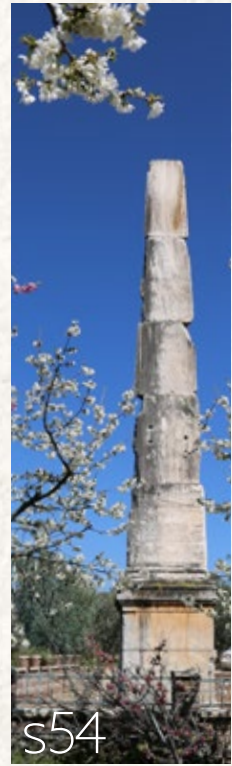
İÇİNDEKİLER

s4-35

s36

s54

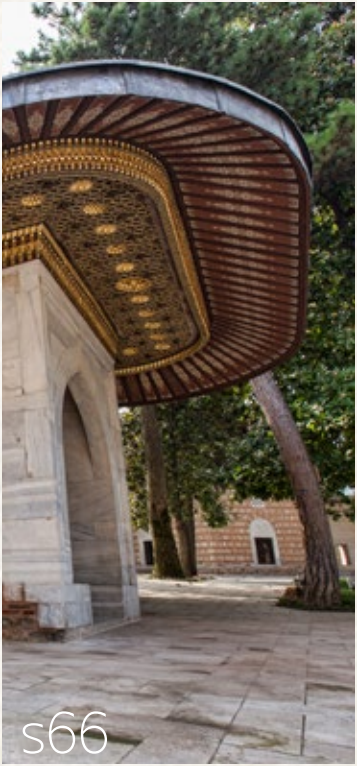

s58

- S4 Tarih, Srebrenitsa'da hep aynı günü gösteriyor! / *Samet Altıntaş*
- S8 Bilge Kral'ın Vasiyeti; Unutulan Soykırım Tekrarlanır / *Namık Göz*
- S14 Parmak uçlarında taşınan tabutlar / *Adnan Baştopçu*
- S18 Bursa'dan Bosna'ya Barış Yürüyüşü / *Feridun Baykara*
- S20 Marş Mira; Barış Yürüyüşü / *Dr. Hüseyin H. Serdar*
- S24 Srebrenica'da acılar semaya yükselmeye devam ediyor / *Zafer Opsar*
- S26 Affet bizi Srebrenitsa! / *Saffet Yılmaz*
- S32 Katliamın 22. Yılından Geriye Kalan / *Portreler*
- S35 Srebrenica Çiçeği
- S36 Gece Direnir Ayaklanarak / *Yrd. Doç. Dr. Bedri Mermutlu*
- S38 Şehadet Şerbetini İçmek / *Prof. Dr. Mustafa Kara*
- S42 Darbe Kılıklı İşgal, İşgal Hesaplı Darbe / *Yrd. Doç. Dr. Bedri Mermutlu*
- S48 15 Temmuzun Yıldönümünde Darbe Edebiyat ve Sosyolojisi / *Metin Önal Mengüşoğlu*
- S52 Nikaia'nın Kayıp Apollon Tapınağı / *Prof. Dr. Mustafa Şahin*

s62

s66

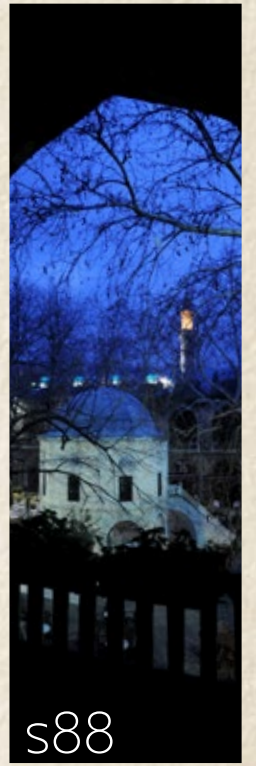
s72

s80

s84

s88

- S54 Saklı Cennet İznik! / İsmail K. Kemankaş
- S58 Tayyare Kültür Merkezi Yeni Yüzüyle Karşınızda / Esra Çobanoğlu
- S62 Genç Cumhuriyet'in Anadolu'ya Açılan İlk Kültürel Kapısı / Yüksel Baysal
- S66 Muradiye Hanedan Türbelerinin Mimari Özellikleri / Dr. Mimar İbrahim Yılmaz
- S72 Susmuşların Vadisi; Muradiye Mezar Taşları Müzesi / Yrd. Doç. Dr. Doğan Yavaş
- S78 Muradiye'de Son Halka Da Tamamlanıyor / Aziz Elbas
- S80 Osmanlı Bursa'sında Sözü'n, Müziğin İlk Durağı; Kahvehaneler / E.ErtanAkman
- S84 Millet Mektepleri / Ekrem H. Peker
- S88 Bursa'nın ufak tefek gelenekleri... / Samet Altıntaş
- S92 63'ün Sırrı / İsmail Kemal Kemankaş
- S96 Bursa'nın İki Sırrı / Ayşe Nur Gönen
- S98 39. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun Ardından / Prof. Dr. Mustafa Şahin
- S100 Basri Sönmez'in Ardından / Mithat Kırayoğlu
- S102 Haberler

Prof. Dr. Mustafa Şahin

Bir tripod / uçayak kazan üzerine oturan Pythia transa geçiş kehanet aktarıırken

Nikaia'nın Kayıp Apollon Tapınağı

İznik Gölü'nde bulunan bazilika kalıntısının 2014 yılında keşfedilmesinden sonra başkanlığımızda sualtında sürdürülen yüzey araştırmaları esnasında çok sayıda mermer yapı elemanı ve sütun tamburu/gövdesi ile karşılaşmıştır. Söz konusu mimari elemanlar, devşirme olarak buraya getirilip kullanılmadıysa, mevcut yapı ile herhangi bir organik bütünlük göstermemektedir. 2015 yılında başlayan kazılarda ise bazilikanın yapım tarihinden çok daha eski yıllara ait buluntular ile de karşılaşmıştır. M.Ö. 2.-1. yüzyıla tarihlenen kaseler, M.S. 2.-3. yüzyıla tarihlenen kandiller veya Roma İmparatoru Antoninos Pius (M.S. 138-161) veya Geta'ya (M.S. 198-209) ait sikkeler Hıristiyanlık öncesi döneme ait en güzel örneklerdir.

Erken döneme ait buluntular, Hıristiyanlık Dönemi bazilikasının Pagan Dönemine ait bir tapınağın üzerine mi yapıldı sorusunu akla getirmiştir. Bilindiği gibi çoğunlukla dinler değişse de ibadet mekanları yeni inanç sisteminin ritüellerine göre birtakım değişikliklerle kullanılmaya devam edebilmektedir. İznik Ayasofya Kilisesi'nin muhtemel bir tapınağın üzerine inşa edilmesi, günümüzde ise kilisenin II. Orhan Camii olarak dönüştürülüp ibadete devam edilmesi buna güzel bir örnektir. Yine benzer şekilde Ankara'daki Hacı Bayram Veli Caminin bulunduğu alan başlangıçta Kybele Tapınağı olarak inşa edilmiş, daha sonra Kybele İmparator Augustus ile tapınağı ortak kullanmaya devam etmiş, Hıristiyanlığın kabulünden sonra kiliseye dönüştürülerek, en sonunda, İznik Ayasofya Kilisesi'nde olduğu gibi, cami olmuştur.

Bu örnekler göldeki bazilikanın da daha erken döneme ait bir tapınağın üzerine inşa edilmiş olma olasılığını artırmaktadır. Eğer tahmin ettiğimiz gibi bazilika daha önceki bir tapınağın üzerine veya yerine inşa edildiyse, olası tapınakta saygı gören

tanrı kimdir?

Semavi dinlerin kabul edilmesinden önceki zamanların inanç sistemlerinden olan çok tanrılı dinler döneminde Nikaia'lıların öncelikli saygı duyduğu tanrılardan birisi ışığın ve biliciliğin tanrısı Apollon olmuştur. Bunun en dikkate değer göstergesi, Nikaia yakınlarında hem tanrıya ait bir tapınak, hem de tanrının adına kurulan bir yerleşim yeridir: Apollon Tapınağı ve Pythopolis Kenti.

Tanrı Apollon Nikaia'da kehanet veya biliciliği temsil eden Pythia sıfatı ile saygı görmüştür. Bu nedenle Nikaia'lıların Pythia adında, Delfi/Delphi'deki Pythia Apollon'unun onuruna kutladıkları bir dini bayramları vardır. Bu bayram Roma İmparatorluk Çağında da kutlanmaya devam etmiş ve

M.Ö. 2. - 1. yüzyıla tarihlenen kaseler

özellikle tanrının biliciliği ön plana çıkartılmıştır.

İnanışa göre, Tanrı Apollon Pythia sıfatını, oklarıyla

vurduğu ve derisini Delfi'deki Apollon Tapınağına hediye ettiği Python canavarından

almaktadır. Bu çok başlı ve yılan vücutlu canavarın tanrının nefesinden doğduğuna inanılır.

Kehanet, Apollon Tapınağı'nda görev yapan ve adına Pythia denen yaşlı bir kadın kahin tarafından verilir. Pythia, tanrının ulaşı olarak kehanete başlamadan önce tapınakta bulunan bir çeşmede arınır ve sonra gelecekte haber vermeye başlar. Pythia'nın dediklerini çoğu zaman ölümlüleri anlayamaz, bu nedenle kehanet diğer rahipler tarafından tercüme edilirdi. Bu nedenle Apollon'un, Pythia sıfatı ile saygı gördüğü tapınaklar Antik Çağın kehanet

Göl tabanında bulunan mermer sütun tamburları

merkezleridir.

Nikaia'da Apollon ile doğrudan ilişkili yerlerden birisi Pythopolis kentidir. İznik Gölü'nün kenarında olduğu düşünülen yerleşimle ilgili kayıtlardan ilki Nikaia'lı Menekrates'dir. Menekrates Nikaia hakkında bir tarih kitabı yazmış, bundan elimize Plutarchos aracılığı ile yalnız bir bölüm geçmiştir. Menekrates'in anlattığına göre, Pythopolis kentini Antiope ile birlikte bir süre Nikaia civarında yaşayan Theseus kurmuştur. Kentin yakınında akan ırmağın adın ise Amazon Antiope'ye olan talihsiz aşkı yüzünden kendini civardaki bir suya atarak intihar eden Atinalı genç Soloeis'e izafeten Soloeis Irmağı olarak koymuştur.

Pythopolis ile ilgili bir diğer önemli bilgiyi, yanlış biçimde Aristoteles'e mal edilen "Şaşkınlık Veren Söylentiler" isimli kitabın 834b, 34 bölümünde bulmaktayız. Burada, Askania Gölü civarındaki Pythopolis'teki sarnıçların kışın boş, yazın ise dolu oldukları anlatılmakta, bu arada kentin yakınındaki Kios kentine 120 stadion uzaklıkta olduğundan bahsedilmektedir. S. Şahin'e göre, metinde zikredilen 120 stadionluk yani 22,5 kilometrelik mesafe bizi İznik Gölü'nün güney yakasındaki Ermeni Sölöz ve Müslim Sölöz köyleri arasındaki bir noktaya götürmektedir. R. Kiepert tarafından da daha önce önerildiği şekilde, yerleşimi bugünkü Müslim Sölöz civarında ve Koca Dere kıyısında aramak gerekmektedir.

S. Şahin, İznik Gölü'nün güneyindeki Sölöz Köyü yakınında akan ve Sölöz Burnu'nda İznik Gölü'ne dökülen Koca Dere'nin Soloeis Irmağı olduğuna kesin gözü ile bakmaktadır. Buna karşın, A. M. Mansel gibi bazı bilim insanları Pythopolis

kentini Yalova'daki Therma ile de ilişkilendirmek istemektedirler.

Nikaia'da Apollon ile ilgili bir diğer yapı, Roma İmparatoru Commodus tarafından tanrıya ithafen yaptırılan Apollon Tapınağıdır. Konumuzu doğrudan ilgilendiren tapınak, S.

Şahin tarafından tercüme edilen bir yazıta göre Nikaia'da surların dışında bir yere yaptırılmıştır: "Augustus Commodus 4. kez Victorinus (ilk kez) konsül iken, Bithynia'nın Nikaia kentinde surların dışında bir Apollonion yapılıyordu; işin başında Baktyanus bulunuyordu ve Severus Bithynia valisi idi. 183 yılında Commodus (4. kez) ve C. Aufidius Victorinus consules ordinarii idiler".

M.S. 2. - 3. yüzyıla ait kandil

Roma İmparatoru Antoninus Pius Sikkesi (M.S. 138-161)

Roma İmparatoru Geta Sikkesi (M.S. 198-209)

Eyalet valisi olarak adı geçen Severus'un tam olarak kim olduğu bilinmemektedir. Benzer şekilde inşaatın başında bulunan Baktyanus'a (Pactyanus ?) ait de fazla bilgi elimizde bulunmamaktadır. Bilinen, Roma İmpara-

toru Commodus'un (İ.S. 180-192) Nikaia surlarının dışına İ.S. 183 yılında bir Apollon Tapınağı yaptırdığıdır.

2015 yılı yüzey araştırmalarında bazilikanın nartex bölümü başta olmak üzere mermer sütun tamburu veya mimari elemanlar gibi yapıyla doğrudan ilişkisi olmayan çok sayıda büyük boyutlu yapı malzemesi Commodus tarafından yaptırılan Apollon Tapınağı'na ait işaret edebilir mi?

Apollon Pythia'ya ait en eski tapınağın M.Ö. Yunanistan'da Delphi'de kurulduğu bilinmektedir. Son kehanet ise Roma İmparatoru Theodosius'un tüm putperest tapınimleri kapatmaya karar verdiği M.S. 393 civarında verilmiştir. Bazilikada orta nefin doğusunda, bemanın önünde yapılan kazılarda temel duvarının altında açığa çıkartılan KM-04 numaralı mezarda bulunan sikkeler, İmparator Valens (M.S. 364-378) ve II. Valentinianus (M.S. 378-383) dönemlerine aittir. Bu buluntu bazilikal planlı yapının en erken M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Bu tarih İmparator Theodosius'un putperest tapınakları kapatılmasına karar verdiği tarihle de uyum göstermektedir. Belki de, İznik Gölü'ndeki bazilika imparatorun kararı sonucunda kapatılan Apollon Tapınağı'nın üzerine inşa edilerek, alanın kutsallığı devam ettirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile İznik Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile devam eden kazılar bu sorunun aydınlatılmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynaklar

R. Kiepert, Karte von Kleinasien, 1:400000, BII. Brussa

A.M. Mansel, Yalova ve Çevresi, İstanbul Müzeleri Neşriyatı 13 (İstanbul 1936).

Plutarchos, Theseus 26, in: Jacoby, Die Fragmente der griechische Historiker, nr. 701

M. Şahin, "İznik Gölü Bazilika Kalıntısı Sualti Yüzey Araştırması - 2015", TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi 4, 2015, 32-51.

M. Şahin, "Birinci Ekümenik Konsil İznik Gölü'ndeki Bazilikada Mı Toplandı?", Bursa'da Zaman 18, Nisan 2016, 46-51.

M. Şahin, "İznik Gölü Mezarları", Bursa'da Zaman 21, Ocak 2017, 78-81.

S. Şahin, Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) / İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu II,3. IK 10,3 (Bonn 1987).